

Dozvuky ombudsmanského setkání expertů na lidská práva: národní lidskoprávní instituce (NHRI) si jako nezávislý prostředník mezi státem, občanskou společností i veřejností musí nejdříve získat jejich důvěru

24.10.2023 - | Veřejný ochránce práv

„Když se dnes řekne ombudsman, téměř každý má představu, co dělá a v čem je užitečný. Ale pokud jde o NHRI, národní lidskoprávní instituci, povědomí mezi veřejností, ani mezi politiky není vysoké. A my bychom samozřejmě rádi toto povědomí prohloubili nebo zvýšili,“ uvedl ombudsman Stanislav Křeček s tím, že k osvětlení významu NHRI by měla sloužit právě i odborná debata na půdě jeho úřadu.

„Národní lidskoprávní instituce nemůže nařídit státu, co má dělat. Role NHRI spočívá v tom, že upozorňuje na problémy v oblasti lidských práv a vysvětluje, proč je důležité je řešit. Případně může řešení nastínit a podílet se na něm.“ Popsala v diskuzi fungování NHRI Kristin Høgdaal z Norské instituce pro lidská práva (NIM) a vysvětlila, že konečné rozhodnutí je vždy v rukou volených představitelů státu.

Generální tajemnice Evropské sítě národních lidskoprávních institucí (ENNHR) Debbie Kohner zdůraznila, že NHRI na jedné straně pracují s občanskou společností a mají přístup do komunit, které se obvykle hůr oslovojí. Na druhé straně jsou v úzkém kontaktu s institucemi státu, které jsou za nápravu případných nedostatků v ochraně lidských práv odpovědné. „NHRI sice nemá žádnou exekutivní moc a její doporučení nejsou závazná, to ale neznamená, že je bezvýznamné. Její měkká moc naopak může být velmi efektivní. Aktivity NHRI jsou založené na spolupráci, a právě otevřený a konstruktivní přístup pomáhá k dosažení změn způsobem, který není bojovný nebo nepřátelský,“ shrnula Debbie Kohner.

Zkušenosti ze zemí, které na rozdíl od Česka už vnitrostátní lidskoprávní instituci mají, podle účastníků diskuze ukazují, že tento způsob nezávislého monitorování a prosazování lidských práv je účinný. Podobná je v mnoha ohledech už dnes i práce veřejného ochránce práv: „Můžeme apelovat na vládu, aby se pokusila prosadit příslušný zákon. Je to dialog a součástí dialogu je, že doporučení musí přinést reakci druhé strany,“ přiblížil zástupce ombudsmana Vít Alexander Schorm. Zároveň připomněl, že veřejný ochránce práv se zatím nemůže systematicky zabývat ochranou a prosazováním lidských práv ve všech oblastech a v celé šíři včetně lidskoprávního vzdělávání a osvěty nebo monitorování úrovně právního státu. Lidskoprávní aspekt je ale nedílnou součástí práce ombudsmana už od samého počátku.

Podle zákona o veřejném ochránci práv ombudsman „působí k ochraně osob před jednáním úřadů (...), pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod.“ Postupně zákonodárci jeho působnost rozšířili o ochranu práv lidí omezených na osobní svobodě, agendu rovného zacházení nebo o monitorování práv lidí s postižením. Nyní by se díky připravované novele zákona mohl veřejný ochránce práv stát i národní lidskoprávní institucí. Kancelář ombudsmana proto už čtvrtým rokem spolupracuje s norskou NHRI na posílení lidskoprávního přístupu v činnosti

veřejného ochránce práv[1] tak, aby byl lépe připravený se případného mandátu NHRI zhostit.

Pravidla pro národní lidskoprávní instituce shrnují takzvané Pařížské principy přijaté Valným shromážděním OSN v prosinci 1993. „*NHRI musí mít široký mandát k prosazování i ochraně lidských práv. Důvěryhodnost jí propůjčuje systém mezinárodní akreditace, který zaručí, že NHRI není závislá ani na státu, ani na jakýchkoli zájmových skupinách. K tomu jí pomáhá také dostatečný rozpočet,*“ vypočítala generální tajemnice ENNHRI Debbie Kohner. Právě na potřebu dostatečného finančního a personálního zabezpečení zamýšlené české NHRI poukazoval v minulosti i veřejný ochránce práv a varoval před pouze formálním zřízením národní lidskoprávní instituce.

[1] Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně lidských práv (směrem k ustavení Národní lidskoprávní instituce v ČR), číslo projektu LP-PDP3-001. Projekt je součástí Programu lidská práva financovaného z Norských fondů 2014-2021 prostřednictvím Ministerstva financí.

http://www.ochrance.cz/aktualne/dozvuky_ombudsmanskeho_setkani_expertu_na_lidska_prava_naro_dni_lidskopravni_instituce_nhri_si_jako_nezavisly_prostrednik_mezi_statem_obcanskou_spolecnosti_i_verejnosti_musi_nejdrive_ziskat_jejich_duveru